

LIETUVOS IR LENKIJOS NACIONALINIŲ BIBLIOTEKŲ BENDRADARBIAVIMAS

Regina Varnienė

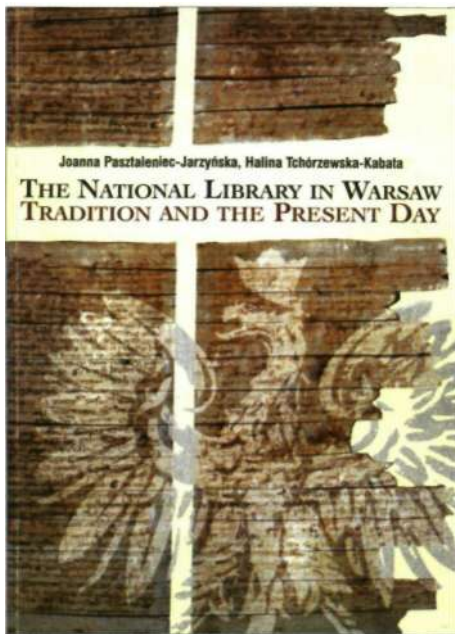
Pastaraisiais dešimtmečiais skaitmeninės technologijos iš esmės keičia kultūros paveldo kaupimo, saugojimo ir sklaidos procesus. Daugelio Europos Sąjungos šalių patirtis rodo, kad kultūros paveldo išsaugojimo problema pradėta traktuoti kompleksiskai, apimant visose atminties institucijose - bibliotekose, muziejuose ir archyvuose - saugomus objektus.

Perspektyviausia kultūros paveldo saugojimo, aktualinimo ir sklaidos kryptimi pripažintas jo skaitmeninimas, užtikrinantis ne tik ilgalaikį išsaugojimą, bet ir efektyvią sklaidą. Neatsitiktinai kultūros paveldas 2000 m. buvo įtrauktas į Lisabonos Taryboje suformuotą strategiją, numatančią atminties institucijų integravimą į informacinę ir kultūros politiką, bibliotekų, muziejų ir archyvų bendradarbiavimo organizavimą, kultūros paveldo skaitmeninimo projektų vadybą, technologinio kultūros paveldo pristatymo, ilgalaikio kultūros paveldo išsaugojimo skaitmeninėje terpėje ir kt. aspektus.

Lietuvos nacionalinei M. Mažvydo bibliotekai, gavusiai per 13 mln. Lt ES struktūrinių fondų paramos, pradėdant Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo projektą, apimantį ir kitas atminties institucijas - archyvus bei muziejus, aktuali tampa pažintis su kaimyninių šalių patirtimi šioje srityje. Pagal Lietuvos ir Lenkijos nacionalinių bibliotekų bendradarbiavimo sutartį šių metų pradžioje Lietuvos nacionalinės bibliotekos darbo grupė (N. Bliūdžiuvienė, V. Savickienė, D. Sipavičiūtė, R. Skačkauskienė, R. Varnienė) lankėsi Varšuvoje, Lenkijos nacionalinėje bibliotekoje (Biblioteka Narodowa, toliau BN). Pagrindinis kelionės tikslas buvo susipažinti su Lenkijos kultūros paveldo ilgalaikio išsaugojimo, aktualinimo bei sklaidos organizavimu, BN vaidmeniu šiame darbe. Taip pat rūpėjo susipažinti su:

- BN organizacine-funkcine struktūra, jos vaidmeniu šalies kultūriniam gyvenimui;
- publikuoto kultūros paveldo saugojimo įstatyminiu pagrindu;
- publikuoto kultūros paveldo bibliografavimu bei jo sklaida;
- šalies kultūros paveldo skaitmeninimo valstybine politika bei konkrečiomis programomis.

BN struktūrą sudaro trijų direktoriaus pavadootojų kuruojami padaliniai, kurie dar savo ruožtu turi skyrius. Atsižvelgiant į svarbų BN bendrakultūrinį vaidmenį šaly-

Lenkijos nacionalinė biblioteka daug dėmesio skiria jos veiklą reprezentuojantiems leidiniams

je, prie BN įkurta Mokslo taryba, kurią sudaro 20 narių iš kitų šalies bibliotekų ir kultūros organizacijų.

Be Mokslo tarybos, BN struktūroje dar veikia kolegija, kurią sudaro direkcijos nariai bei padalinių vadovai, susitinkantys kas savaitę aptarti einamųjų darbų. Kolegijoje taip pat pristatomos pagrindinės programos, planai, sprendžiami organizaciniai klausimai.

BN metinis biudžetas yra 53 mln. zlotų (13 024 817 EUR). Šias lėšas skiria Kultūros ir nacionalinio paveldo ministerija. 3,5 mln. zlotų (860 129 EUR) BN uždriba papildomai vykdydama mokslo tiriamąsias programas, privačias užklausas, leidybos projektus, nuomodama konferencijų sales.

BN dirba 1000 darbuotojų, kurių atlyginimai kultūros ir paveldo ministro Įsakymu buvo ženkliai padidinti: vidutinis atlyginimas šiuo metu siekia 2138,3 zlotų (525,44 EUR), mokslinio personalo - 3490 zlotų (857 EUR), padalinių vadovų - iki 9000 zlotų (2211 EUR).

Biblioteka Narodowa - svarbiu Lenkijos kultūros ir mokslo centras. „Nacionalinės bibliotekos idėja iškilo, nes apsišvietę žmonės buvo įsitikinę, kad praeitis turi ilgalaikę kultūrinę vertę, kad šia praeitimi reikia rūpintis ir ją saugoti, steigiant bibliotekas bei muziejus, taip skatinant nenutrūkstamą mokslo ir švietimo raidą, kuri užtikrina socialinę pažangą ir formuoja tautos įvaizdį“, — BN 50-mečio proga priminė prof. Zdzisławas Libera.

Lenkijos nacionalinės bibliotekos tradicijų šaknys siekia XVIII amžiaus pradžią ir yra siejamos su brolių Andžejaus Stanislavo bei Juzefo Andžejaus Zaluskių veikla. Jie įsteigė pirmąją didelę viešąją biblioteką Lenkijoje,

kuri po steigėjų mirties atiteko valstybės žinion ir buvo pavadinta Valstybine Zaluskių biblioteka (Biblioteka Rzeczypospolitej Załuskich...). Bibliotekos fondus ištiko tragiškas likimas. Po Kosciuškos sukilimo numalšinimo bei Lenkijos nepriklausomybės praradimo bibliotekos fondai buvo perkelti į Sankt Peterburgą (1795), o 1944 metų spalį vertingiausia į tėvynę grąžintų rinkinių dalis buvo sunaikinta. Tai tapo su Nacionaline biblioteka siejamu Lenkijos kultūros netekčių simboliu.

Nacionalinės knygų saugyklos vizija įgyvendinta tik Lenkijai atgavus nepriklausomybę. Lenkijos prezidento Ignaco Moscickio įsaku 1928 m. vasario 24 d. Varšuvoje buvo įkurta Nacionalinė biblioteka. Vėliau buvo išleisti statutai, reguliavę bibliotekų veiklą prieškarinėje ir pokarinėje Lenkijoje.

1997 m. birželio 7 d. išleistas Bibliotekų įstatymas apibrėžė nacionalinės knygų saugyklos vaidmenį šalies bibliotekų sistemoje. Nacionalinė biblioteka yra pavaldi Kultūros ir nacionalinio paveldo ministerijai, ji atlieka pagrindinės šalies bibliotekos bei vienos svarbiausių šalies kultūros įstaigų funkcijas. BN apibūdina jos funkcijų įvairovę. Tai

Naujas pagrindinis bibliotekos pastatas. (A. Kossobudzkiu-Orłowskio nuotr. iš leidinio „The National Library in Warsaw“. Varšuva, 2000)

ne tik didžiulė humanitarinės pakraipos mokslinė biblioteka, pagrindinis Lenkijos publikuotų dokumentų archyvas, nacionalinis bibliografinės informacijos centras, bet ir reikšminga bibliotekininkystės, bibliografijos, knygotyros mokslo institucija bei valstybinė kultūros įstaiga.

Antrasis pasaulinis karas visai Lenkijai atnešė skau-

LNB atstovės su kolegomis lenkais. Centre - BN direktorius Michał Jagiełło

džių išgyvenimų ir praradimų: žuvo daugybė žmonių, nukentėjo ir šalies kultūra. Karas nutraukė tarpukario metais BN vykdytą fondų pertvarkymo, knygos istorijos ir nacionalinės retrospektyviosios bibliografijos rengimo darbus. Išlikę tarpukario laikotarpiu atliktos Lenkijos bibliotekų fondų analizės rezultatai turi didžiulę mokslinę vertę, nes yra vienintelis informacijos apie dingusią BN kolekciją šaltinis.

1960 m. BN atnaujino tyrinėjimus, turinčius didelę reikšmę lenkų tautos tapatumo išsaugojimui. Šis projektas integravo bibliotekininkų, bibliografų, knygotyrininkų ir kitų kultūros darbuotojų pastangas. Buvo siekiama surinkti įvairiapusišką informaciją apie BN fondus, kurie Antrojo pasaulinio karo metais buvo prarasti. Ypač daug dėmesio skiriama rankraščiams, inkunabulams ir XVI amžiaus polonikai.

Bibliotekos fondų, ypač istorinių knygų rinkinių proveniencijos nustatymą palengvino bibliografinės ir informacinės priemonės: specializuotų fondų katalogai, rodyklės, duomenų bazės. Daugelis mokslinio tyrinėjimo rezultatų akivaizdūs: buvo sudaryti ir išleisti inkunabulų, rankraščių, kartografinių, ikonografinių ir muzikinių fondų katalogai, nacionalinės retrospektyviosios ir šakinės bibliografijos, monografijos bei kitos mokslinės studijos.

Nuo 1955 metų BN toliau leido rankraščių katalogą „Katalog rękopisow Biblioteki Narodowej“, kurio trys tomai buvo išleisti prieš karą, o nuo 1971 metų jis leidžiamas kaip suvestinis rankraščių katalogas. 1988 m. pasirodė naujas leidinys - „Zbiory rękopisow w bibliotekach i muzeach polskich“ (Lenkijos bibliotekų ir muziejų rankraščių kolekcijos).

Biblioteka taip pat rengia suvestinį inkunabulų katalogą „Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur“. Pirmasis jo tomas, išleistas 1971 m., buvo nepaprastai svarbus visos Europos kultūrai; antrasis to-

mas pasirodė 1994 m. Tarpukario metais padidėjęs domėjimasis spaudos ištakomis paskatino leisti mokslinių albumų seriją „Polonia Typographica Saeculi Sedecimi“, skirtą XVI amžiaus spaustuvininkams. Šios serijos leidyba tęsėsi ir po Antrojo pasaulinio karo.

Svarbus ikonografijos mokslinio tyrinėjimo rezultatas yra abėcėliniai ir dalykiniai katalogai, kurių išleisti net 8 tomai („Katalog portretow osobistości polskich i obcych w Polsce działających“).

Rūpindamasi atlikti išsamią analizę kartografinių rinkinių, daugiausiai išgytų iki Antrojo pasaulinio karo, BN siekia aprašyti visos Lenkijos kartografinius fondus ir teikti iniciatyvas, susijusias su kartografijos isto-

rija. Moksliniai šios srities darbai yra spausdinami kartografijos istorijos tyrimų ir duomenų serijoje „Studia i Materialy z Historii Kartografu“.

Be muzikos kūrinių kolekcijos, BN jau ilgą laiką išgyja ir garso įrašus. Pastaraisiais metais šių duomenų bibliografinės apskaitos (diskografijos) srityje pažengta į priekį. Tuo pačiu metu biblioteka parengė diskų enciklopediją, t. y. aiškinamąjį lenkiškų garso įrašų iki 1918 metų sąrašą, kuris yra kartu ir retrospektyviosios bibliografijos, ir suvestinis katalogas. Taip yra papildomi BN katalogai ir muzikos kūrinių bibliografijos. Sąraše nurodomos ne tik BN esančios kolekcijos, bet atspindimi ir kitų Lenkijos bibliotekų fondų duomenys, jo pagrindu kuriami tarptautinių muzikinių kūrinių bibliografijų (RISM) įrašai.

Kadangi BN yra svarbiausias polonikos knygos centras, ji palaiko ryšius su užsienio ir lenkų emigrantų kultūrinėmis organizacijomis. Keletas bendrai sudaromų katalogų jau beveik baigti, iš jų svarbiausi yra Jėzuitų kolegijos bibliotekos Braneve katalogas, rengiamas bendradarbiaujant su Upsalos universiteto biblioteka, XVI–XVIII amžiaus polonikos veikalų, saugomų Italijos bibliotekų fonduose, katalogas ir Stanislovo Augusto Poniatovskio karališkosios bibliotekos katalogas, šiuo metu esantis Ukrainos nacionalinėje bibliotekoje Kijeve. Taip pat ruošiamas Lenkų bibliotekoje Paryžiuje saugomų rankraščių katalogas.

BN specialiųjų kolekcijų padalinys daugiausia sprendžia mokslinius klausimus, susijusius su fondų identifikavimu, jų tikslinimu bei knygų ir bibliotekų istorija. Kitų padalinių specialistai taip pat dalyvauja sprendžiant daugelį mokslinių klausimų, tarp jų knygų ir laikraščių platinimo bei leidėjų ir platintojų įstaigų istorijos, ypač nuo paskutinio 1795 m. padalijimo iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos.

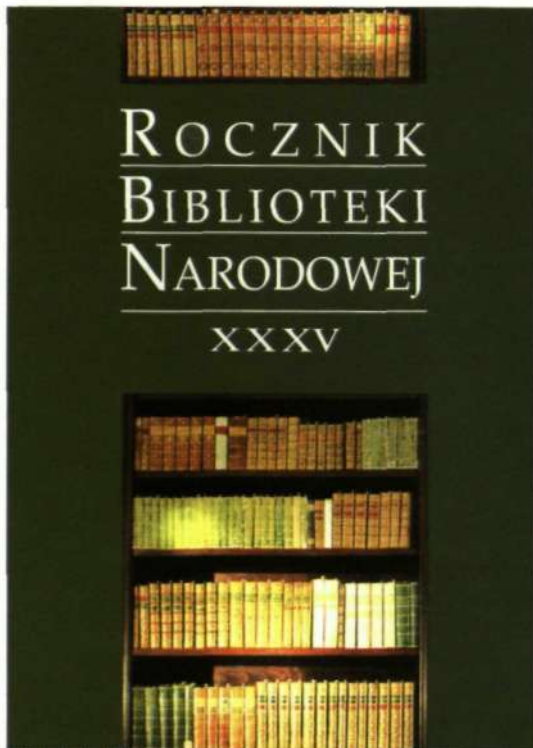
BN Knygos ir skaitymo instituto (Instytut Książki i Czytelnictwa) mokslinės veiklos kryptys yra bibliotekinin-kystės teorija ir metodologi-ja, bibliotekininkų rengimas, spaudos istorija, skaitymas, knygų prekyba. Jos remiasi visos šalies empiriniais tyri-mais, kurie atliekami perio-diškai atnaujinant informaci-ją apie pasirinktus viešųjų bibliotekų veiklos organizavi-mo ir bibliotekininko profesijos aspektus, leidybos rinko-je kylančias problemas ir me-chanizmus, kurie formuoja skaitymo įpročius.

Pastaraisiais metais BN ypač daug dėmesio skiria fon-dų išsaugojimui ir jų konser-vavimui; tai savo ruožtu paska-tino daugelį naujų tyrimų, su-sijusių su ilgalaikiu dokumen-tų išsaugojimu, naujų techno-logijų panaudojimu. Tų tyri-mų rezultatai atsispindi BN moksliniuose leidiniuose.

Šiuo metu BN įgyvendina apie 100 mokslo tiriamųjų, bibliografinių ir knygotyrinių projektų. Tyrimų rezultatai skelbiami atskirose monografijose arba tęstiniame BN mokslo darbų rinkinyje „Rocznik Biblioteki Narodowej“.

Nors publikacijos yra svarbiausia tyrimo rezultatų pla-tinimo forma, tai ne vienintelis būdas informuoti visuo-menę. Biblioteka nuolat rengia mokslinius susirinkimus, organizuoja tarptautines, nacionalines bei regionines mokslines konferencijas seminarus, knygų ekspozicijas ir temines parodas, taip teikdama informaciją apie savo mokslinio darbo kryptis ir rezultatus.

Didžiausias lenkiškų knygų archyvas ir vienu turtin-giausių lenkiškos raštijos paminklų muziejų, glaudžiai susijusi su lenkiškąja tradicija, BN taip pat atlieka reikš-mingą vaidmenį šių dienų kultūriniame ir socialiniame gyvenime. BN palaiko ryšius su rašytojais, mokslinin-kais, redaktorais, grafikais, leidėjais, knygų pardavė-jais ir literatūros kritikais, t. y. visais asmenimis, kurių darbai turi išliekamąją vertę šalies kultūrai. Greta vyk-domos leidybos programos, BN ruošia įvairiapusišką ir patrauklią kultūrinę programą, rengia parodas, taip pa-gyvindama naujojo pastato parodų, konferencijų ir konc-ertų sales. Su knyga ir bibliotekine veikla susiję rengi-niai visuomenei pristato ryškų dabartinės lenkų kultū-ros ir jos tradicijų būklės atspindį.

BN mokslo darbų tomas, skirtas bibliotekos įkūrimo 75-osioms metinėms 2003 m.

Šiandien vis daugiau įvai-rių profesijų atstovų naudojami biblioteka, tampančia vertingu keitimosi idėjomis forumu. Bu-vusi knygų saugykla, dabar ji ly-gių galimybių partnerė, pajėgi rengti susitikimus aktualiais mokslo ir kultūros klausimais, dalyvauti kultūros politikos for-mavime bei svarbių kultūros krypčių programose.

Dokumentų privalomojo egzemplioriaus įstatymas - publikuoto paveldo ilgalaikio išsaugojimo garantas. Pagrin-dinė BN, kaip ir kitų pasaulio nacionalinių bibliotekų, funk-cija yra šalies publikuoto pa-veldo ilgalaikis išsaugojimas. Visuotinai priimta nuomonė, kad šalies dokumentų archyvo pagrindas yra dokumentų pri-valomojo egzemplioriaus įsta-tyminė bazė, Europos šalyse egzistuojanti jau nuo XVI amžiaus. Pirmasis privalomo-

jo egzemplioriaus įstatymas Lenkijoje pasirodė 1780 m., vėliau jis keitėsi daugelį kartų. Tarpukario Lenkijoje naujas įstatyminis dokumentas pasirodė 1927 metais, kai BN buvo suteikta teisė nemokamai gauti privalomuosius pla-tinimui skirtų šalies leidinių egzempliorius. Šis dokumen-tas ilgą laiką vykdė cenzūros funkcijas, bet kartu pasitar-navo ir komplektuojant šalies dokumentų archyvą.

Iki 1996 m. Lenkijoje, kaip ir daugelyje socialistinio bloko šalių, galiojo specialus vyriausybės nutarimas dėl privalomojo egzemplioriaus („Ustawa o obowiązkowych egzemplarzach bibliotecznych“). Laikui bėgant jis nebe-atitiko reikalavimų: jame neatsispindėjo naujos dokumentų formos, trūko kai kurių dokumentų apibūdinimo, leidėjų ir deponuojančių institucijų atsakomybės išaiškinimo. To-dėl BN iniciatyva 1997 m. buvo parengtas atskiras PE įstatymas, kuriame labiau atsižvelgta į informacijos ištekl-ių įvairovę, leidėjų interesus (sumažinant PE skaičių), taip pat Europos nacionalinių bibliotekų konsorciumo (CENL) reikalavimus tobulinti įstatyminę kultūros paveldo saugo-jimo bazę. Šiuo įstatymu Lenkijoje išspręsta bibliotekų komplektavimo problema - ne leidėjų sąskaita išreikalau-jant iš jų didelę produkcijos dalį, bet papildomai gaunant lešų bibliotekų komplektavimui.

BN gauna du Lenkijoje leidžiamų tradicinių leidinių egzempliorius: tai monografijos, serialiniai leidiniai, laik-raščiai, natos, atlasai, žemėlapiai, įrašai, fiksuojantys ša-

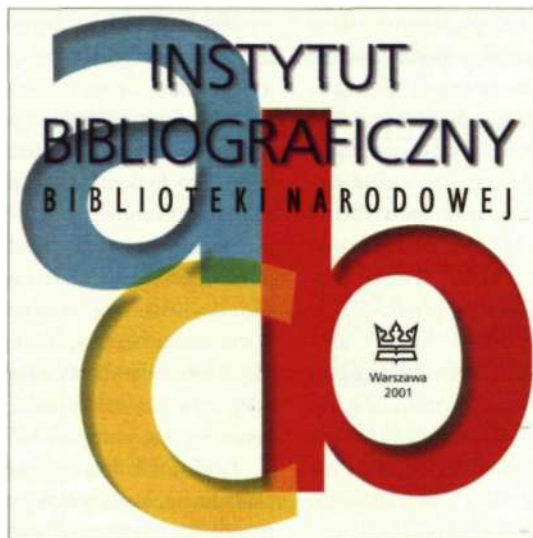
lies socialinį, kultūrinį ir politinį gyvenimą, plakatai, reklaminiai katalogai, brošiūros ir skrajutės. Biblioteka taip pat gauna Brailio raštu išleistas publikacijas, garso įrašus. Naujajame įstatyme atsispindi ir audiovizualiniai bei elektroniniai ištekliai.

Kiti du šalies dokumentų privalomieji egzemplioriai keliauja į Jogailos universiteto biblioteką. Dokumentų privalomojo egzemplioriaus įstatyme nurodyta, kad pagal atskirą Kultūros nacionalinio ir paveldo ministerijos parengtą sąrašą ir kitos šalies bibliotekos gali gauti dokumentų privalomuosius egzempliorius. Tačiau mums lankantis BN paaiškėjo, kad dėl leidėjų nepasitenkinimo toks sąrašas nėra parengtas ir vargu ar tai bus padaryta ateityje.

Naujojo įstatymo parengimas ir priėmimas užtruko net trejus metus, tačiau jį priėmus išspręstos bibliotekų ir leidėjų santykių bei bibliotekų komplektavimo problemos, taip pat atsižvelgta į tarptautinių organizacijų UNESCO ir IFLA reikalavimus. Įstatyme numačius baudžiamąją atsakomybę už leidinių nepristatymą, PE pristatymas gerokai padidėjo (BN specialistų vertinimu, jis siekia 90%). Kaimyninės šalies patirtis rodo, kad Lietuvoje nepagrįstai vilkinamas atskiro PE įstatymo rengimas; apie tai šio straipsnio autorė jau ne kartą yra rašiusi.

Publikuoto paveldo bibliografinė apskaita ir bibliografinės informacijos sklaida. Bibliografijos institutas yra vienas didžiausių BN padalinių, vykdamas vieną pagrindinių jos funkcijų - šalies dokumentų bibliografinę apskaitą. Čia rengiama ir leidžiama valstybinė einamoji ir retrospektyvioji bibliografija, užsienio polonikos bibliografija, lenkų bibliografų darbų bibliografija ir knygotyros bibliografija. Bibliografijos institutas yra atsakingas už visų einamųjų leidinių autoritetinių ir bibliografinių įrašų rengimą, leidybą bei platinimą šalyje ir užsienyje.

Struktūrinė Lenkijos valstybinės bibliografijos schema buvo sumanyta dar steigiantis Nacionalinei bibliotekai; siekdama sudaryti bibliografinius vietinės leidybos produkcijos įrašus, 1928 m. ji įkūrė Bibliografijos institutą. Bibliografijos institute yra valstybinės einamosios, nacionalinės retrospektyviosios (1901-1939), analizinės bibliografijos, serialinių leidinių tvarkymo, polonistikos, bibliografinių standartų, standartinės numeracijos skyriai. Bibliografijos instituto direktorė J. Sadovska, dalydamasi patirti-

Su vieno didžiausių BN padalinių veikla supažindinantis leidinys

mi, pastebėjo, kad dar 1977 m., susumavus Paryžiuje vykusio tarptautinio valstybinės bibliografijos tarnybų kongreso rezultatus, paaiškėjo, kad BN jau vykdė daugelį šioms tarnyboms būdingų funkcijų.

Valstybinę einamąją bibliografiją sudaro kelios dalys. Svarbiausias jos elementas yra leidžiamas nuo 1946 metų „Przewodnik Bibliograficzny. Urzędowy wykaz druków wydawanych w Rzeczypospolitej Polskiej“ (Bibliografinis vadovas. Oficialus leidinių, išspausdintų Lenkijos Respublikoje, sąrašas). Tai leidinio „Urzędowy Wykaz Druków“ (Oficialus leidinių są-

rašas), kurį BN leido iki 1939 m., tęsinys. „Przewodnik Bibliograficzny“ leidžiamas tokia pat antrašte, kaip ir Krokovoje 1874 metų pradžioje pasirodęs leidinys, skirtas leidėjams, knygų pardavėjams, antikvarams bei skaitytojams.

Savaitiniame „Przewodnik Bibliograficzny“ pateikiami bibliografiniai įrašai einamųjų leidinių, kurie pagal įstatymą privalo būti saugomi BN. Jame registruojamos knygos, pamfletai, žemėlapiai, natos ir meno albumai; jame taip pat atsispindi atskiri serialinių išteklių leidiniai, skirti vieno autoriaus kūriniais, surinkti straipsniai ar konferencijų protokolai bei dokumentai, svarbūs visos šalies socialiniam gyvenimui. Nuo 1977 metų kaip atskira „Przewodnik Bibliograficzny“ dalis buvo pradėta spausdinti „Bibliografia Wydawnictw Ciągłych Nowych, Zawieszonych i Zmieniających Tytuł“ (Naujų, panaikintų ir pakeistomis antraštėmis serialinių leidinių bibliografija).

Vertinant organizacinę-funkcinę BN struktūrą, logiška pasirodė serialinių leidinių skyrių įjungti į Bibliografijos institutą ir neskirstyti jų į naujus ir senesius. Tai leidžia palengvinti jų tvarkymą, užtikrina duomenų tikslumą, nes tokio pobūdžio leidiniai turi tęstinumą ir jų tvarkymas yra susijęs. Ilgą laiką Bibliografijos institute serialinių leidinių bibliografijos nebuvo rengiamos, o nuo 1958 m. sukaupia informacija buvo laikoma kortelėse. Parengus 1917-1975 ir 1976–1989 m. serialinių leidinių bibliografijas, dabar vėl apsiribota naujų serialinių leidinių bibliografijų publikavimu. Serialinių leidinių bibliografinė informacija yra duomenų bazėse.

Rengdama analizinę bibliografiją BN susiduria su begale problemų, kurių mums pavyko išvengti sukūrus LIBIS analizinės bibliografijos posistemį. Suprantama, kad BN negali aprėpti visų dienraščių, savaitraščių, todėl juos apra-

šant daroma didelė atranka. Būtent atranka ir sukelia daugelio visuomenės sluoksnių, ypač politikų, nepasitenkinimą, jeigu jų proteguojami leidiniai neatsispindi bibliografijos leidiniuose. BN specialistai, geriau susipažinę su LNB patirtimi šioje srityje, bandys ją pritaikyti savo įstaigoje.

Bibliografijos institutas taip pat rengia ir leidžia nacionalinę retrospektyviąją bibliografiją, apimančią 1901–1939 metų leidinius. Taip tęsiamas monumentalus Karolio Estreicherio darbas „Bibliografia Polska“ (Lenkų bibliografija), apimantis Lenkijos publikuotą produkciją ir Lenkijos teritorijoje spausdintus leidinius iki XIX amžiaus pabaigos. Tarpukario laikotarpiu baigtas bibliografinis darbas buvo sunaikintas per Antrąjį pasaulinį karą, o 1901–1925 m. surinkta medžiaga prarasta Varšuvos sukilimo metu. Retrospektyviąją valstybinę bibliografiją, apimančią 1901–1939 metus, BN pradėjo rinkti 1950 m. Iki šių dienų surinkta beveik 400 000 bibliografinių įrašų ir išleisti penki (numatyta išleisti 20) „Bibliografia Polska“ tomai. Šį darbą iš dalies papildė „Polonica Zagraniczne. Bibliografia za okres 1939–1955“ (Užsienio polonika. 1939–1955 metų bibliografija).

BN veikia neapsiriboją Lenkijos dokumentų bibliografavimu. Ji ne tik yra didžiausia įstaiga, renkanti ir platinanti duomenis apie kitose Lenkijos bibliotekose saugomus fondus; joje saugomi ir užsienio serialinių leidinių bei monografijų leistų nuo 1801 m. iki šiol, bei 1661–1950 m. laikotarpio Lenkijos serialinių leidinių suvestiniai katalogai. Čia taip pat saugomas ir pirmųjų spausdintų knygų suvestinis katalogas, K. Estreicherio bibliografijoje neužregistruotų kūrinių kortelinis katalogas ir Lenkijos bibliotekose saugomų XV amžiaus spaudinių katalogas. Be to, bibliotekoje registruojami ir kitų tipų dokumentai, pvz., rankraščiniai literatūros kūriniai, muzikos rankraščiai bei senų partitūrų ir garso įrašų rinkiniai, pasklidę po visą Lenkiją.

Nuo 1989 m. vykstantys šalies ekonominės ir politinės sistemos pokyčiai atkreipė mokslinių bibliotekos darbuotojų dėmesį į naujus socialinius ir ekonominius reiškinius, paveikusius knygos statusą ir įtaką. Kitokios, anksčiau nepažintos, problemos iškilo plintant masinei kultūrai, audiovizualinėms ir elektroninėms komunikacijos formoms, žlungant kadaise tvirtoms kultūros normoms, įvairėjant vertybių sistemai ir keičiantis kanonams.

Metodiniuose darbuose, ypač susijusiuose su bibliografijos teorija bei metodika, bibliografinio aprašo principais ir dalykinio katalogavimo metodais, didžiausias dėmesys skiriamas šiuolaikinei bibliotekininkystei ir jos poreikiams. Buvo sukurta dalykinių antraščių enciklopedija, naudojama valstybinėje bibliografijoje ir bibliotekos kataloguose, dabartinėms nacionalinės bibliografijos ir viešųjų bibliotekų reikmėms yra leidžiamos sutrumpintos universalios dešimtainės klasifikacijos laidos. Taip pat leidžiami vadovai dalykintojams.

BN Bibliografijos institutas siekia kuo greičiau įsijungti į bendrą informacijos sistemą, kurios iniciatorės Lenkijoje yra akademinės bibliotekos. Suvienijusiomis jėgomis jos sukūrė šalies bibliotekų suvestinį katalogą NUKAT, kuris yra palaikomas ir pildomas Varšuvos universiteto bibliotekoje. Ten lankydamiesi susipažinę su šiuo katalogu, pirmiausia prisiminėme, kad svarbiausios Lietuvos akademinės bibliotekos elgėsi priešingai — atsisakė bendros sistemos idėjos ir nedalyvavo suvestinio katalogo kūrime. Kas iš to išėjo, šiandien žinome. NUKAT kūrėjai elgiasi kitaip — stengiasi į bendrą sistemą įtraukti kuo daugiau mokslinių ir kitų šalies bibliotekų, nes taip norima sumažinti katalogavimo kaštus ir padidinti informacijos kiekį. To siekėme ir mes, kurdami LIBIS Suvestinį katalogą.

Lenkijos kultūros paveldo skaitmeninimo valstybinė politika bei konkrečios programos. Lenkijoje, kaip ir Lietuvoje, kol kas nėra suformuoto valstybinio požiūrio ir kultūros paveldo skaitmeninimo programos, numatančios visų atminties institucijų - bibliotekų, muziejų ir archyvų — bendradarbiavimą skaitmeninant paveldą. Kaip ir Lietuvos nacionalinė biblioteka, BN vykdo tam tikras kultūros paveldo programas pagal gautus užsakymus. 2004 m. Lenkijos kultūros ir nacionalinio paveldo ministerija užsakė BN suskaitmeninti XIX–XX a. pradžios knygas lenkų kalba. Šio projekto eigoje buvo padaryta 200 000 vaizdų.

Materialią-techninę skaitmeninimo skyriaus bazę sudaro už 10 000 EUR pačios BN įsigytas aparatas *Nikon* bei prancūzų gamybos skeneris BLW, dovanotas Kultūros ir nacionalinio paveldo ministerijos. Kol kas skaitmeninimą atlieka 5 žmonės. Kadangi vieningos valstybinės paveldo skaitmeninimo politikos nėra, BN padaliniai, turintys fondus, darė skaitmenintinių dokumentų sąrašus. Dokumentų atrankos skaitmeninimo požiūriu kolegas sudomino LNB parengtas projektas „Integralios virtualios bibliotekos sukūrimas“, kuriame pateikiami ne tik skaitmenintinių dokumentų kriterijai, bet ir jų sąrašai. Tokius sąrašus parengė ne tik LNB, bet ir dalis Lietuvos muziejų bei Archyvų departamentas.

Lenkus taip pat sudomino LNB parengta kultūros paveldo skaitmeninimo bei prieigos koncepcija, kuri, reikia manyti, padės pagrindą valstybinei kultūros paveldo skaitmeninimo ir prieigos programai parengti.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 2001. 80 p.

Pasztaleniec-Jarzynska J., Tchorzewska-Kabata H. The National Library in Warsaw: tradition and the present day. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 2000. 56 p.

Migóń K. Biblioteki narodowe - idee i realizacje // Rocznik Biblioteki Narodowej. T. 35 (2003), p. 7–12.

Ramlaulekowska K. 75 lat Instytutu Bibliograficznego // Prace Instytutu Bibliograficznego / Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny. T. 42 (2004), p. 15–26.

Sadowska J. Bibliografia w Polsce na tle tendencji międzynarodowych // Prace Instytutu Bibliograficznego / Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny. T. 42 (2004), p. 27–49.